

Nr 224.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående studiehjälpsverksamheten vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter jämte i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

I propositionen nr 220 har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 4 april 1952, föreslagit riksdagen att godkänna av departementschefen förordade grunder för studiehjälpen vid allmänna läroverk m. fl. läro- och utbildningsanstalter.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehåft dels två likalydande motioner väckta den ena inom första kammaren av herrar *Spetz* och *Nord* (I: 480) och den andra inom andra kammaren av herr *Hammar m. fl.* (II: 656), i vilka hemställts, att riksdagen med ändring av vad Kungl. Maj:t föreslagit måtte besluta dels att studiebidrag skall utgå till elever vid anstalter för yrkesutbildning — folkhögskolor, lantmannaskolor, lanthushållsskolor m. fl. — liksom för »ungdomsskolornas» elever med 60 kronor per kursmånad, dels att elever vid samtliga kurser vid folkhögskolorna erhålla studiebidrag oavsett kurstidens längd, dels ock att Kungl. Maj:t ger möjlighet åt den centrala myndighet som skall utdela stipendierna att taga nödig hänsyn till de elever, som ha en från hemmet skild ekonomi;

dels en inom andra kammaren av herr *Malmberg* i Skövde m. fl. väckt motion (II: 671), vari hemställts, att riksdagen måtte uttala att särskilt medgivande icke skall erfordras för utbetalande av resebidrag till sådan inackorderad folkhögskoleelev med behovsprövat stipendium, som besöker annan folkhögskola än den närmast belägna;

dels en inom andra kammaren av herrar *Persson* i Svensköp och *Jacobs-son* i Igelsbo väckt motion (II: 672), vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 220 måtte besluta, att resebidrag till inackorderad elev med behovsprövat stipendium vid folkhögskolor, vissa yrkesskolor och vissa av lantbruksundervisningens skolor m. fl. måtte utgå för fyra enkla resor mellan hemorten och den skola, som eleven bevisar, oavsett om skolan är den närmast belägna;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Engkvist m. fl.* väckt motion (II: 673), vari hemställts dels att stipendierna för folkhögskolestuderande

och övriga som i propositionen hänförs till grupp 2 bli lika stora som till de läroverksstuderande, dels att stipendiemöjligheterna kvarstå för eleverna vid de tekniska läroanstalterna, handelsgymnasierna och liknande samt vid de kvällskurser som ovan nämnts och att stipendiebeloppen här anpassas i enlighet med vad som gäller för övriga grupper, dels att studielånens maximibelopp höjes till 4 000 kronor, dels ock att resebidrag till elev vid folkhögskola utgår oberoende av vid vilken skola undervisningen äger rum.

Beträffande motiveringen för de motionsvis framställda yrkandena får utskottet hänvisa till motionerna II: 656, II: 671, II: 672 och II: 673.

I propositionen nr 220 framläggas förslag angående studiehjälpsverksamheten vid de allmänna läroverken m. fl. läro- och utbildningsanstalter. Det studiehjälpsystem, som därvid föreslås, avses skola börja tillämpas först budgetåret 1953/54 och omfatta studielån eller stipendier eller en kombination av studielån och stipendier. Studielånens maximibelopp höjes till 3 000 kronor per år. Stipendierna uppdelas i icke behovsprövade stipendier (studiebidrag, utbildningsbidrag) och behovsprövade stipendier. Studiebidragen motsvara närmast de nu vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter utgående, icke behovsprövade grundstipendierna. Den nuvarande lämplighetsprövningen för grundstipendierna föreslås dock icke bibehållen i fråga om studiebidragen. Icke behovsprövade stipendier (studiebidrag) föreslås nu jämväl för elever vid ett stort antal nya läroanstalter, t. ex. vissa anstalter för yrkesundervisning, folkhögskolor och lantmannaskolor.

Studiehjälpens nuvarande former.

Studiehjälpens huvudformer äro nu studielån och stipendier.

Studielånen tillkommo genom riksdagens beslut år 1919, och utdelningen regleras numera genom Kungl. Maj:ts reglemente den 29 juli 1943 för utdelning av studielån från allmänna studielånefonden.

Lånen utdelas av studielånenämnden. För att erhålla lån skall sökande visa utpräglad studiebegåvning och vara obemedlad eller mindre bemedlad. Den, som erhållit lån och med framgång och omsorg sköter sina studier, äger företräde att erhålla fortsatt lån. Lånen utdelas utan borgen och äro räntefria under låntagarens studietid och två år därefter. Från och med tredje året efter det, under vilket låntagaren lyftat sista delen av sitt lån, skall han betala ränta. Amortering av skulden fastställas av nämnden och kan utsträckas till 15 år, i särskilda fall längre. Uppskov med amorteringsfullgörande kan medgivas, då skäl därtill äro. Lånen finansieras genom en särskild av statskontoret förvaltd fond, allmänna studielånefonden, vilken bildas genom anslag å kapitalbudgeten och influtna amorteringar från låntagarna. För att tillgodose de alltmer ökade kraven på studielån har riksdagen årligen beviljat tillskott till fonden.

De individuella lånebeloppen variera med hänsyn till sökandens behov av lån för sin utbildning. Detta är icke enbart beroende av sökandens ekonomiska ställning, utan hänsyn tages också till kostnaderna för den avsedda utbildningen. Maximum för lån är f. n. 1 500 kronor för läsår, en summa, som med hänsyn till särskilda skäl kan ökas med högst 500 kronor.

Lånen utdelas av studielånenämnden i två omgångar årligen, en under höstterminen och en under vårterminen. Enstaka lån utdelas dessemellan, då särskilda skäl härför föreligga.

Berättigade att erhålla studielån äro elever i statliga eller under statligt inseende ställda läroanstalter. De studerande vid universiteten och högskolorna, farmaceutiska institutet, socialinstitutet, gymnastiska centralinstitutets gymnastikläroslinje och högre mejeritekniska avdelningen vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, vilka studerande tidigare erhållit lån från allmänna studielånefonden, erhålla emellertid numera studielån från statens lånefond för universitetsstudier.

Vissa läroanstalters elever, som kunna få lån från allmänna studielånefonden, erhålla även stipendier av olika slag. Dessa äro eleverna vid sjuksköterskeskolorna, skogsmästarskolan, skogsskolorna, konstfackskolan, tekniska läroverken, socialpedagogiska instituten (förskoleseminarierna), specialgymnasiet å Vilan, handelsgymnasierna, tekniska skolorna i Hässleholm, Katrineholm och Örnsköldsvik, tekniska institutet i Stockholm samt statens skolköksseminarium.

Stipendier utgå enligt skiftande grunder till olika elevgrupper.

1. *Stipendier vid läroverken m. fl. läroanstalter* utgå enligt Kungl. Maj:ts kungörelse den 28 juni 1946, nr 552, med däri vidtagna ändringar. Denna form av stipendier kallas i det följande läroverkssystemet. Det är tillämpligt på lärjungar vid allmänt läroverk, kommunalt gymnasium, kommunal mellanskola och flickskola, praktisk mellanskola, högre folkskola, folkskolans frivilliga högre avdelning, tekniskt läroverk, konstfackskolan (ej konstindustriella aftonskolan och teckningsläroanstalt), bergsskolan i Filipstad, textilinstitutet i Borås (ej kursen för textil- och konfektionsingenjörer), Lennings textiltekniska institut, grafiska institutet, statsunderstött handelsgymnasium samt sådan enskild under skolöverstyrelsens eller överstyrelsens för yrkesutbildning inseende ställd läroanstalt, vars bildningsmål är jämförligt med nyssnämnda läroanstalters.

Stipendierna utdelas av *studielånenämnden* två gånger varje läsår.

För erhållande av stipendium första gången gäller som villkor, att lärjungen skall ha visat god studielämplighet och ingiva grundade förhoppningar om framgång i sina studier.

I fråga om stipendierätt indelas lärjungarna i två grupper: *landsbygds-lärjungar* och *hemortslärjungar*.

Landsbygdslärjunge är principiellt den, som icke kan erhålla önskad skol- utbildning i bostadsorten eller dess närhet.

För att stipendiegrunderna för landsbygdslärjunge skola kunna tillämpas, skall avståndet mellan lärjungens bostadsort och skolan vara minst 5 km.

Hemortslärjunge är annan lärjunge.

Stipendierna äro av två slag: *grundstipendier* och *behovsstipendier*. Grundstipendier utgå *utan* behovsprövning och kunna tilldelas endast landsbygdslärjungar.

Grundstipendierna utgöra:

1. åt lärjunge, som i och för sin skolgång är inackorderad i skolorten eller dess närhet, 500 kronor för helt läsår.

2. åt dagligen resande lärjunge dels ett belopp, som motsvarar lägsta kostnaden för resorna, minskad med 50 kronor för läsår eller 25 kronor för termin, dels ock ett belopp, som motsvarar halva kostnaden för frukostmål i skolorten.

Behovsstipendier utdelas efter prövning av lärjungens behov av studie- hjälp och kunna tilldelas såväl landsbygdslärjungar som hemortslärjungar. Högsta stipendiebeloppet per läsår är 630 kronor. I enstaka särskilt öm- mande fall kan högre belopp utgå.

Lärjungar i klasserna 1⁴ och 1⁵—2⁵ av realskolan eller motsvarande klas- ser av övriga stipendieberättigande läroanstalter kunna erhålla endast grundstipendier, ej behovsstipendier. Hemortslärjunge har således stipendie- rätt först andra året i fyrrårig realskola, tredje året i femårig.

Särskilt stipendium kan tilldelas inackorderad lärjunge med behovs- stipendium såsom bidrag till kostnaden för skäligt antal resor mellan bo- stadsorten och skolorten. Resekostnad beräknas därvid icke för längre resor än till närmaste ort, där skola finnes för avsedd utbildning, och för högst sex enkla resor per år.

2. *Stipendier vid kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervis- ning* regleras genom Kungl. Maj:ts kungörelse den 29 juni 1945, nr 572, med däri vidtagna ändringar. Stipendierna fördelas av *överstyrelsen för yrkesutbildning*. I stipendiehänseende indelas lärjungarna i tre behovs- grader, vilka i regel erhålla 105, 70 respektive 35 kronor per månad.

Stipendium utgår i regel endast till lärjungar i kurser om minst fem må- naders längd.

För elev, som under kursvistelsen kan bo i sitt hem och där intaga sina måltider, sker ett avdrag av 30 kronor å grundbeloppet. Har hemmaboende elev extra kostnader för måltider, som regelbundet måste intagas utom hemmet, minskas dock grundbeloppet endast med 15 kronor.

För elev från annan ort än skolorten, som icke kan beredas inackorde- ring i elevhem och vars kostnader för inackordering mer väsentligt över- stiga kostnaderna för inackordering i elevhem, kan stipendium utgå med högst 125 kronor per månad.

3. Överstyrelsen för yrkesutbildning utdelar även stipendier åt elever vid *tandtekniker- och tandsköterskeskolor*. Stipendierna utgå efter samma grunder, som gälla för stipendier åt elever vid statsunderstödda kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning.

4. *Stipendier vid tekniska fackskolor*. Sedan länge upptages i budgeten ett anslag till stipendier åt elever vid högre tekniska läroverk, från vilket anslag stipendier utdelas av *överstyrelsen för yrkesutbildning* till behövande elever vid fackskolorna. Anslaget är nu uppfört med 30 000 kronor.

5. *Stipendier vid folkhögskolorna* utgå enligt Kungl. Maj:ts kungörelse den 30 juni 1934, nr 399, med däri vidtagna ändringar. Stipendiebeloppen äro desamma som för eleverna i kommunala och enskilda undervisningsanstalter, d. v. s. maximalt 105 kronor per månad, dock med möjlighet att öka detta belopp till högst 125 kronor för helt obemedlad elev, vars inackorderingskostnader mer avsevärt överstiga kostnaden för inackordering i elevhem (internat). Central myndighet för dessa stipendier är *skolöverstyrelsen*, vars befattning med stipendierna överensstämmer med den, som utövas av överstyrelsen för yrkesutbildning beträffande stipendierna åt yrkesskoleleverna. Beräkningen av stipendierna sker efter i huvudsak samma grunder som beträffande yrkesskolestipendierna.

Ett särskilt stipendieanslag är i riksstaten upptaget för *folkliga musikskolan i Arvika*. I fråga om utdelningen av stipendier från anslaget gälla i tillämpliga delar föreskrifterna rörande stipendier åt folkhögskoleelever.

Elever i *specialgymnasiet vid Vilans folkhögskola* erhålla stipendier enligt folkhögskolegrunderna.

6. *Stipendier vid lägre lantbruksundervisningsanstalter m. m.* Bestämmelser härom äro meddelade i kungörelsen den 30 juni 1949, nr 453, med däri vidtagna ändringar.

Stipendium må tilldelas obemedlad eller mindre bemedlad elev vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstituts driftsledarkurs, mejeriskola, trädgårdsskola samt kurs i hovbeslag och maskinreparation, vid statens lantbruksskolor samt vid med statsmedel understödd lantbruksskola, lantmannaskola, lantushållsskola, trädgårdsskola, fruktodlingsskola, trädgårdskurs vid folkhögskola, lägre mejeriskola, kurs för ladugårdsskötare, kurs för svinskötare, kurs för kontrollassistenter, anordnad vid statsunderstödd lantbruksundervisningsanstalt, samt hovslagarkurs vid veterinärhögskolan.

Stipendieberättigade elever uppdelas i tre behovsgrader, nämligen en första behovsgrad för mindre bemedlade samt en andra och tredje behovsgrad för obemedlade, varvid till högsta (tredje) behovsgraden endast bör räknas elev, som i synnerlig grad är i behov av stipendium.

Stipendierna sökas hos och beviljas av *lantbruksstyrelsen*.

7. *Stipendier vid lärarutbildningsanstalter*. Stipendiemöjligheterna äro mycket ojämnt fördelade på de olika typerna av anstalter. Följande sakna

stipendier: högre handarbetsseminarier, fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, Göteborgs skolköksseminarium, Fredrika Bremerförbundets lant-hushållsseminarium i Rimforsa, teckningslärarinstitutet, musikhögskolan, Slagsta seminarium för utbildning av lärarinnor för sinnesslöanstalter. Vid några folk- och småskoleseminarier utgå stipendier till elever, som förbinda sig att vissa år efter slutad utbildning tjänstgöra i finsk- eller lapsktalande skoldistrikt, men i övrigt saknas stipendier vid dessa seminarier. Behovsprövade stipendier finnas för utbildning av vävlärarinnor vid Johanna Brunssons vävskola, Föreningen Handarbetets Vänners vävskola och Katrineholms stads praktiska skolor samt för utbildning av yrkeslärarinnor i sömnad vid Fredrika Bremerförbundets skola och Maria Nordenfelts högre handarbetsseminarium. Dessa stipendier utdelas av överstyrelsen för yrkesutbildning enligt de regler, som gälla för yrkesskolornas stipendier. Genom socialstyrelsen utdelas behovsprövade stipendier för utbildning till barnträdgårdslärarinnor vid Göteborgs förskoleseminarium, Pedagogiska institutet i Uppsala, Socialpedagogiska seminariet (HSB) i Stockholm, Södra KFUK:s pedagogiska institut i Stockholm, Örebro socialpedagogiska institut och Fröbelinstitutet i Norrköping. Den förberedande, ettåriga utbildningen av teckningslärare vid konstfackskolan i Stockholm ingår i konstfackskolans dagskoleundervisning. Eleverna kunna därför erhålla stipendier som övriga elever i dagskolan, d. v. s. enligt läroverkssystemet. Den egentliga teckningslärarutbildningen, som är förlagd till teckningslärarinstitutet, saknar däremot stipendierätt. Till stipendier åt elever vid statens skolköksseminarium finnes nu i riksstaten upptaget ett anslag å 3 000 kronor. Stipendierna utdelas av direktionen över Stockholms stads undervisningsverk.

8. *Stipendier vid skogsskolor o. d.* Elever i statens skogsmästarskola erhålla stipendier efter de grunder, som gälla för stipendier åt elever vid lantmannaskolor.

Elever vid statens skogsskolor kunna genom domänstyrelsen från anslaget till statens skogsskolor erhålla stipendier å högst 300 kronor.

I den mån redogörelse här ovan icke lämnats för de grunder och regler, som nu tillämpas beträffande studiehjälpen, hänvisas till propositionen nr 220 s. 4—10.

Studielånenämndens förslag till studiehjälpens utformning.

Studielånenämnden har på uppdrag av Kungl. Maj:t verkställt en översyn över studiehjälpverksamheten vid de allmänna läroverken m. fl. statliga och statsunderstödda läroanstalter och i ett den 23 juni 1949 dagtecknat betänkande (SOU 1949: 41) framlagt förslag i ämnet.

Beträffande de av studielånenämnden uppdragna riktlinjerna för studiehjälpen hänvisas till förevarande proposition s. 13—16.

Enligt dessa riktlinjer anser nämnden, att eleverna vid följande grupper av läroanstalter skola erhålla *studielån*.

1. *Folkskoleseminarier, småskoleseminarier samt övriga lärarutbildningsanstalter.*

Barnavårdslärarynnor: Fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala.

Barnträdgårdslärarynnor: Fröbelinstitutet, Göteborgs förskoleseminarium, Pedagogiska institutet i Uppsala, Socialpedagogiska seminariet (HSB), Södra KFUK:s socialpedagogiska institut, Örebro socialpedagogiska institut.

Handarbetslärarynnor: Andrea Eneroths högre handarbetsseminarium, Maria Nordenfelts handarbetsseminarium, Fackskolan i Uppsala: skolköks- och handarbetslärarynnor.

Lanthushållslärarynnor: Fredrika Bremerförbundets lanthushållningsseminarium i Rimforsa, Fackskolan i Uppsala: skolköks- och lanthushållslärarynnor.

Sinnesslölärarynnor: Slagsta seminarium.

Skolkökslärarynnor: Göteborgs skolköksseminarium, Fackskolan i Uppsala, statens skolköksseminarium, skolköksseminariet i Umeå.

Teckningslärare: Teckningslärarinstitutet vid Konstfackskolan.

Vävlärarynnor: Johanna Brunssons vävskola, Föreningen Handarbetets Vänners vävskola, Katrineholms stads praktiska skolor, Maria Nordenfelts högre handarbetsseminarium, Slöjdföreningens skola i Göteborg.

Yrkeslärare i sömnad: Fredrika Bremerförbundets skola, Maria Nordenfelts högre handarbetsseminarium (klädsömnad).

2. *Fackskolor vid högre tekniska läroverk och vissa övriga tekniska fackutbildningsanstalter* (Konstfackskolan HKS, Slöjdföreningens skola HKS, Grafiska institutet, Bergsskolan i Filipstad, Textilinstitutet i Borås, Lennings textiltekniska institut, Karlskoga praktiska läroverks och Kristinehamns praktiska skolas yrkesavdelningar samt tekniska skolorna i Hässleholm, Katrineholm och Örnsköldsvik, Tekniska institutet i Stockholm).

3. *Ettåriga studentkurser vid handelsgymnasier och vissa därmed jämförliga högre handelsskolor* (Bar-Lock-institutet, Br. Pählmans handelsinstitut, Berghs reklamskola).

4. *Övriga fackutbildningsanstalter* (navigationsskolor, sjuksköterskeskolor, fortbildningskurser för sjuksköterskor, kurser för tandtekniker, barnmorskeutbildning, Sv. Socialförbundets utb. av

ålderdomshems- och barnhemsföreståndarinnor, utbildning till sjukgymnaster vid GCI, mejeriskolan i Alnarp, ev. skogsmästarskolan).

5. *Aftonkurser vid allmänna och tekniska läroverk.*

Beträffande *lånevillkoren* anför studielånenämnden, att erhållandet av lån icke bör som nu vara beroende av att sökande skall ha utpräglad begåvning, utan vid lånens utdelning skall främst behovet av studieunderstöd vara avgörande och lån utdelas till alla dem som vunnit inträde i läroanstalten och enligt lärarens uppfattning äga förutsättningar att med tillfredsställande resultat fullfölja sin utbildning samt äro i behov av ekonomisk hjälp för utbildningen. Bedömningen av lånebehovet bör utgå från de faktiska möjligheterna för eleven eller hans föräldrar att av egna medel (inkomster och kapital) bekosta den utbildning, för vilken lån sökes, och således ej bindas vid en viss högsta inkomstgräns. Lånet bör vara så stort, att det för helt obemedlad täcker rimliga kostnader för utbildningen. Nämnden har därför tänkt sig, att *lånens normala högstbelopp per år skall vara 2 500 kronor*, vilket belopp, då särskilda skäl föreligga, skulle kunna *höjas upp till 3 000 kronor*.

Studielånenämnden framhåller vidare, att gränsdragningen mellan skolor med lånerätt för eleverna och skolor med stipendierätt ibland kan vara vansklig, varför det kan vara tveksamt, huruvida en skola bör hänföras till den ena eller andra kategorien av studiehjälp. Nämnden har emellertid för sin del ansett, att eleverna i de utbildningsanstalter, som ovan angivits, böra hänvisas till lån. Enligt detaljundersökningar, som nämnden utfört, falla ifrågavarande elever beträffande åldern till övervägande antalet inom de kategorier, som väsentligen måste sörja för sin egen ekonomi, och som kunna göra det därför att de uppskattningsvis veta, vilken inkomst de normalt kunna räkna med omedelbart efter sin fullgjorda fackutbildning. För vissa av dessa elevgrupper innebär hänvisningen till enbart lån, att nuvarande rätt till stipendium upphör. Nämnden anser emellertid, att det för det stora flertalet av dessa elever är fördelaktigare att erhålla ett lån, som befriar dem från ekonomiska bekymmer under studietiden, än att erhålla ett mindre belopp i form av stipendium. Detta bekräftas också därav, att de i stor utsträckning tidigare sökt lån antingen utöver de erhållna stipendierna av läroverks- eller yrkesskoletyp eller ock i stället för ett stipendium, som de enligt läroverksgrunderna icke kunnat få, därför att deras studielämplighet icke varit tillräckligt god. I det senare fallet ha de på grund av de hittills gällande ganska rigorösa villkoren för lån i regel icke heller kunnat få sådant, varför de varit verkligt ogynnsamt ställda.

I två av fackskolorna finnas avdelningar, vilka äro att betrakta mera som yrkesskolelinjer än som egentliga fackskolor. Det är de lägre avdelningarna i konstfackskolan och slöjdföreningens skola. För denna utbildning äro

lånen icke motiverade, utan linjernas elever, i allmänhet yngre, böra erhålla stipendier.

I speciella fall kunna dock, fortsätter nämnden, stipendier vid sidan av lån vara motiverade. Vissa elever exempelvis med försörjningsplikt mot egen familj torde nämligen behöva extra hjälp för att fullfölja sin utbildning. För att skuldsumman för dessa ej skall bli alltför betungande synes det lämpligt, att de erhålla en del av sitt studieunderstöd i form av stipendium. Nämnden föreslår därför, att till *gift elev, som prövas vara i behov av förstärkt studiehjälp, må utgå, utöver studielån, jämväl behovsprövat stipendium på högst 600 kronor per läsår*. Stipendierna böra utgå från ett anslag, motsvarande det som nu är upptaget i riksstaten såsom stipendieanslag åt elever vid tekniska fackskolor. Detta anslag skulle då utgå ur riksstaten och ett nytt anslag med ändamål att tillgodose elever vid vissa fackutbildningsanstalter upptagas. Med hänsyn till att detta nya anslag skall tillgodose stipendier åt betydligt fler elever än det förutvarande, bör det höjas, tills vidare intill dess erfarenhet vunnits om dess utnyttjande, till förslagsvis 150 000 kronor. Nämnden har därvid räknat med att ungefär 5 procent av totala låneklientelet är i behov av förstärkt studiehjälp.

Stipendier. Sedan de låneberättigade kategorierna i enlighet med nyss angivna riktlinjer avskilts, återstå, fortsätter nämnden, utbildnings- och läroanstalter, på vilka icke samtliga kriterier för studielån kunna tillämpas utan för vilkas elever stipendierna bli den lämpliga understödsformen. Dessa övriga anstalter och deras elevklientel äro emellertid i åtskilliga hänseenden synnerligen heterogena och varandra olika.

Den princip, som nämnden ansett riktig att följa *vid uppdelningen av elevgrupperna på olika stipendiekategorier*, är den, att *eleverna i den längre, fleråriga utbildningen böra erhålla rikligare bidrag än de i den kortare, endast vissa månader omfattande*.

Nämnden har vid en detaljgenomgång av kurslängderna vid de utbildningsanstalter, som här ifrågakomma, ansett att *en naturlig gräns går vid två år*. Under denna falla alla de kortare yrkeskurserna om några månader upp till högst ett år, huvudparten av lantbrukets skolor samt folkhögskolorna. Över gränsen ligga alla de s. k. högre skolorna, läroverk och likställda, samt den fullständigare utbildningen inom yrkesundervisningen. Denna kategori, som nämnden kallar *»ungdomsskolor»*, bör sålunda enligt nyss uttalade huvudprincip erhålla större utbildningsbidrag än den förra.

På närmare anförda skäl (propositionen nr 220 s. 20 o. 21, 24—26) har studielånenämnden föreslagit, att *stipendierna skola i regel uppdelas på icke behovsprövade studiebidrag och behovsprövade stipendier*. Den icke behovsprövade delen av studiehjälpen vid lantbruksskolor, mejeriskolor och ladugårdsförmanskurser bör enligt studielånenämnden lämpligen benämnas *utbildningsbidrag*.

Av nämnden föreslagna studiebidrag, stipendier och utbildningsbidrag framgå av följande sammanställning:

<p>A. Läroverkssystemet: Studiebidrag: a. för inackordering 50 kronor per månad. b. för dagliga resor: för kostnad, som uppgår till minst 8 kronor per månad, med det belopp, som överstiger 6 kronor per månad. c. för måltid utanför hemmet: 5 resp. 10 och 15 kronor per månad. Stipendier: högst 75 kronor per månad efter behovsprövning. För inackorderad elev med stipendium: bidrag till högst 4 resor hemorten—skolorn för reskostnad över 15 kronor per resa.</p>	<p>»Ungdomsskolor»: allmänna läroverk, kommunala gymnasier, mellanskolor och flickskolor, praktiska mellanskolor, högre folkskolor, tekniska gymnasier, 2-årig kurs vid handelsgymnasier, minst 2-åriga kurser vid anstalter för yrkesutbildning, samt sådana enskilda, under inseeende av skolöverstyrelsen eller överstyrelsen för yrkesutbildning ställda läroanstalter, vilkas bildningsmål är jämförligt med ovannämnda läroanstalters. Specialgymnasiet vid Vilans folkhögskola.</p>
<p>B. Studiebidrag till inackordering å 25 kronor per kursmånad. Höjning till 40 kronor möjlig. Stipendium å högst 75 kronor per kursmånad efter behovsprövning. Resebidrag för inackorderad elev med stipendium = A ovan.</p>	<p>Anstalter för yrkesutbildning med kurslängd om minst 4 månader men ej 2 år. Skolor för tandsköterskor. Folkhögskolor. Lantmannaskolor. Lanthushållsskolor. Trädgårdsskolor. Driftsledarkursen vid Alnarp. Handelsträdgårdsmästarkursen vid Alnarp. Trädgårdskurser vid folkhögskolor. Skogsmästarskolan (ev. studielån). Skogsskolor.</p>
<p>C. Stipendium å högst 75 kronor per kursmånad efter behovsprövning.</p>	<p>Anstalter för yrkesutbildning med kurslängd kortare än 4 månader. Inträdeskurser till tekniska gymnasier och fackskolor. Kurser för elektriska installatörer för förvärvande av B- eller C-behörighet. Konstindustriella dagskolan vid konstfackskolan och lägre konsthantverksskolan vid slöjdföreningens skola i Göteborg. (Stipendium kan höjas till högst 100 kronor per månad.) Lantbruksundervisningens kurser, kortare än 4 månader.</p>
<p>D. Utbildningsbidrag å 200 kronor per år utan behovsprövning. Stipendium å högst 300 kronor per år efter behovsprövning.</p>	<p>Lantbruksskolor. Mejeriskolor.</p>
<p>E. Utbildningsbidrag å 500 kronor per kurs utan behovsprövning.</p>	<p>Ladugårdsförmanskurs.</p>

Beträffande motiveringen för studielånenämndens i ovannämnda sammanställning redovisade olika förslag hänvisas till förevarande proposition s. 21—33.

Studiehjälpens administration.

Studiehjälpen administreras enligt nu gällande ordning av ett flertal centrala myndigheter. Nämnden har undersökt, huruvida administrationen bör ytterligare centraliseras eller eventuellt helt eller delvis decentraliseras. Beträffande organisationen av studiehjälpsverksamheten har nämnden haft överläggningar med statens organisationsnämnd.

Nämndens förslag innefattar tre huvudtyper av studiehjälp: *studiebidrag*, *stipendier* och *studielån*. Skäl föreligga enligt nämndens mening att administrera dessa på olika sätt.

Vad först beträffar *studiebidragen* föreslår studielånenämnden i enlighet med organisationsnämndens förslag, att dessa skola beslutas och utbetalas av läroanstalternas rektorer (föreståndare), vilka ha att rekvirera erforderliga medel från statskontoret. Besvär över rektors beslut föreslås skola kunna anföras hos en av studielånenämnden föreslagen central myndighet, studiehjälpsnämnden.

I fråga om *stipendierna* föreslår studielånenämnden, att dessa skola beslutas av en central myndighet, studiehjälpsnämnden, som jämväl skall ombesörja utbetalningen av stipendierna, vid läroverken och med dem jämförliga läroanstalter direkt till eleverna eller målsmännen och vid övriga skolor till rektorerna.

Vad beträffar *studielånen* anser studielånenämnden, att ärenden härom liksom nu böra handläggas centralt, och föreslår, att beslut i dessa ärenden fattas av studiehjälpsnämnden.

Denna nämnd föreslås skola bestå av ordförande och högst sju ledamöter, vilka utses av Kungl. Maj:t för viss tid och representera allmänna och fackliga intressen. Nämndens kansli föreslås omfatta — förutom tillfällig personal — en förste byråsekreterare, en byråsekreterare, ett kanslibiträde och två kontorsbiträden.

Remissyttranden.

Beträffande remissmyndigheternas yttranden hänvisas till den redogörelse, som finnes intagen i propositionen nr 220 s. 35—45.

Departementschefen.

Departementschefen har anfört följande.

Vid sin översyn av studiehjälpen vid de behandlade undervisnings- och utbildningsanstalterna har studielånenämnden föreslagit, att studiehjälpen fortfarande skall utgå i form av studielån och stipendier. Villkoren för studielån ha emellertid föreslagits bli gynnsammare än hittills, och stipendierna ha ansetts böra som regel uppdelas på icke behovsprövade studie-

bidrag och behovsprövade stipendier. Jag ansluter mig till denna principiella upplägning av studiehjälpen.

Det nu gällande villkoret för erhållande av studielån, att eleven skall visa utpräglad studiebegåvning, kan, om det tillämpas efter bokstaven, från lånemöjligheter utestänga många, som behöva lån för sin utbildnings fullföljande och vilka, utan att tillhöra de utpräglade studiebegåvningarna, likväl kunna komma att göra goda insatser i samhällslivet. Jag finner det därför välbetänkt, att studielånenämnden föreslagit en avsevärd uppmjukning av nämnda villkor av innebörd, att vid lånens utdelning främst behovet av studieunderstöd skall vara avgörande och lån utdelas till alla dem, som vinna inträde i läroanstalten och anses äga förutsättningar att med tillfredsställande resultat fullfölja sin utbildning samt äro i behov av ekonomisk hjälp.

Studielånenämnden har otvivelaktigt anfört goda skäl för att studielånens nuvarande högstbelopp böra höjas, och jag ansluter mig till förslaget, att lånens normala högstbelopp bör vara 2 500 kronor för helt läsår av vanlig längd och att lån må kunna uppgå till högst 3 000 kronor, då särskilda skäl föreligga. Ytterligare höjning av maximibeloppen, vilket föreslagits av några remissinstanser, anser jag mig nu icke kunna förorda. Det torde böra påpekas, att vid utdelning av lån till elev, som även tilldelas stipendium, lånets storlek bör bestämmas med hänsyn jämväl till det eleven tilldelade stipendiebeloppet.

De riktlinjer, som i utredningen uppdragits för valet mellan studielån och stipendier, synas mig i huvudsak kunna godtagas. Den strikta tillämpningen av principerna har emellertid i utredningen lett till att flera elevkategorier, som nu ha stipendiemöjligheter, upptagits bland dem, som föreslagits få sin studiehjälp enbart i form av studielån. Förslaget har därför föranlett flera ändringsförslag i remissvaren, och hur mångskiftande och ibland för speciella skolor särskilt avpassade förslagen än äro, ha de alla det gemensamma draget, att stipendierätten i någon form föreslås bevarad för eleverna. För att undgå alltför stora ändringar i nu utgående studiehjälp torde också vid tillämpningen av principerna enligt min mening böra iakttagas, att vissa elevgrupper, som principiellt böra få sin huvudsakliga studiehjälp i form av studielån men som nu ha möjlighet att erhålla stipendier, även i fortsättningen erhålla en del av sin studiehjälp i form av stipendier. Jag anser därför, att eleverna i tekniska fackskolor, ettårskurser vid handelsgymnasierna och de övriga fackutbildningsanstalter av teknisk eller annan art, för vilka studielånenämnden föreslagit enbart studielån, böra kunna erhålla, förutom studielån, de för alla större stipendiekategorier föreslagna behovsprövade stipendierna å högst 75 kronor per månad. Jag räknar härvid till fackutbildningsanstalterna, såvitt avser konstfackskolan och slöjdföreningens skola i Göteborg, jämväl de lägre dagavdelningarna. Särskilt villkor om studielämplighet synes icke böra föreskrivas för nyssnämnda stipendier utan främst behovet av ekonomiskt stöd för utbildningen vara avgörande, varvid hänsyn skall tagas till de övriga ekonomiska förmåner, som kunna utgå till eleverna under utbildningstiden.

För elever i anstalter för utbildning av lärare och lärarinnor, vid vilka anstalter studiehjälpen varit mycket oenhetlig och stipendier endast i ringa utsträckning förekommit, har studielånenämnden föreslagit huvudsakligen enbart studielån samt för elever med försörjningsplikt (gifta) därjämte efter behovsprövning fyllnadsstipendier å högst 600 kronor per läsår. Jag biträder förslaget, dock med den ändringen att stipendierna böra kunna utgå

med högst 800 kronor och kunna tilldelas icke blott elever med försörjningsplikt utan även andra elever, då ömmande skäl föreligga. I den mån vid berörda anstalter förekomma sådana kurser för yrkesutbildning, som icke enbart taga sikte på utbildning av lärare, skola givetvis vid dessa kurser utgå stipendier i likhet med vad som gäller för motsvarande kurser vid andra utbildningsanstalter.

För eleverna i aftonkurser vid läroanstalter under statligt inseeende finner jag i likhet med studielånenämnden och de hörda myndigheterna studielånen vara den lämpliga formen av studiehjälp. Studielån böra vidare kunna tilldelas elever i läroanstalter, vilka studielånenämnden icke behandlat men vilkas elever enligt nu gällande bestämmelser kunna erhålla studielån, t. ex. elever vid konsthögskolan och musikhögskolan.

Vad beträffar stipendierna har studielånenämnden föreslagit, att stipendiestödet skall differentieras med hänsyn till utbildningens längd. Nämnden har därvid räknat med den längd, som utbildningen vid de olika skolorna och kurserna normalt uppgår till enligt gällande stadgor och kursplaner. För alla stipendieberättigade elevgrupper föreslås behovsprövade stipendier på maximalt 75 kronor per månad, och differentieringen av stipendiestödet mellan längre och kortare utbildning föreslås ske på så sätt, att olika bidragsnormer för inackordering, resor och måltider i skolorten skola gälla alltefter utbildningens längd. Bidrag för dessa ändamål föreslås utgå utan behovsprövning och benämnas studiebidrag. Nämnden har med hänsyn till utbildningens längd föreslagit huvudsakligen tre stipendiekategorier, omfattande den första kurser på minst två år, den andra kurser på mindre än två år men minst fyra månader och den tredje kurser kortare än fyra månader. Skillnaden i stipendiestödet mellan de två första kategorierna består däri, att vid den längre kurstiden studiebidraget för inackordering är något högre per månad, och att studiebidrag för dagliga resor och måltid i skolorten där kunna utgå. Detta senare har sin förklaring däri, att till denna kategori höra läroverken, vilka ha många dagligen resande elever, vilket icke är regel i den andra kategorien, till vilken höra bland annat folkhögskolorna och lantmannaskolorna. I båda kategorierna skulle därjämte förekomma bidrag till resor hemmet—skolorten för inackorderade elever med behovsprövat stipendium. För den tredje kategorien ha föreslagits behovsprövade stipendier men icke studiebidrag.

I likhet med studielånenämnden anser jag det rimligt, att elever, som ge sig in på de längre utbildningslinjerna, erhålla ett förhållandevis bättre stipendiestöd än de elever, som räkna med endast en kortare utbildningstid. De föreslagna gränserna mellan de tre stipendiekategorierna finner jag mig också kunna acceptera. Jag kan därför icke biträda de i vissa yttranden gjorda förslagen om ändring av dessa gränser, vilka förslag i realiteten innebära, att någon skillnad icke skulle göras i stipendiestödet för längre eller kortare utbildning.

Till den första stipendiekategorien har studielånenämnden fört eleverna i allmänna läroverk och därmed jämförliga s. k. högre läroanstalter, tekniska gymnasier, tvååriga handelsgymnasier, kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning med en utbildningstid av minst två år samt specialgymnasiet vid Vilans folkhögskola. Mot nämndens förslag att sammanföra dessa skolor och anstalter till samma stipendiekategori har jag ingen erinran. Det för kategorien föreslagna stipendiesystemet motsvarar i sina huvuddrag det för läroverkens elever nu gällande systemet, dock med en principiellt viktig ändring. Nämnden föreslår nämligen, att studiebidra-

gen, vilka motsvaras av grundstipendierna enligt nuvarande bestämmelser, icke som hittills skola vara förbundna med villkoret, att elev för att erhålla bidragen skall ha visat god lämplighet för studier. Studiebidragen föreslås skola utdelas utan särskild prövning av elevens lämplighet för den valda utbildningen och tilldelas alla »landsbygds-lärjungar», som vunnit inträde i läroanstalten och tillfredsställande sköta sin fortsatta utbildning. Efter slopandet av lämplighetsprövningen få studiebidragen sin av rättviseskäl välmotiverade karaktär av utjämningsbidrag mellan skolkostnaderna för elever i skolorter och icke-skolorter klarare framhävd, och de många svårigheter och olägenheter elimineras, vilka den nu föreskrivna lämplighetsprövningen visat sig medföra vid utväljandet av stipendiater, särskilt när det gäller begynnelseklassernas elever. Lämplighetsprövningens försvinnande i vad angår läroverkens elever underlättar också införandet av studiebidrag vid andra skolor, där sådan prövning icke lämpligen kan ske. För min del hyser jag ingen tvekan att biträda studielånenämndens i denna del framlagda förslag, som jag finner synnerligen väl motiverat och ägnat att undanröja den missuppfattning och det missnöje, som nuvarande bestämmelse förorsakat.

I fråga om principerna för studiebidragens beräkning ansluter jag mig till studielånenämndens förslag. Jag finner det sålunda välbetänkt, att studiebidragen för dagliga resor icke skola göras avhängiga av att eleven bor på visst avstånd från skolan utan beräknas på grundval av de faktiska kostnaderna för resorna.

Beträffande studiebidragens belopp anser jag mig med hänsyn till förändringen i penningvärdet, sedan studielånenämndens förslag framlades, böra föreslå vissa justeringar. Studiebidraget för inackordering bör sålunda höjas från föreslagna 50 kronor till 60 kronor per månad och för elev, intagen i skolas internat, icke reduceras mer än till lägst 30 kronor. Studiehjälpen till helt obemedlad inackorderad elev skulle därmed uppgå till 135 kronor per månad och för i internat intagen dylik elev till lägst 105 kronor per månad.

Studiebidragen till måltid i skolorten böra utgå med 12 kronor per månad för ett mål och 18 kronor för två mål, oberoende av måltidens beskaffenhet. De av nämnden föreslagna gränserna för beräkningen av studiebidrag till dagliga resor böra höjas från 8 respektive 6 kronor per månad till 9 respektive 7 kronor för månad. Skäl synas mig slutligen föreligga för att bidraget till längre resor hemmet—skolorten för inackorderade elever med behovsprövat stipendium må kunna utgå för högst sex enkla resor per läsår i den mån resekostnaden per resa överstiger 15 kronor.

För erhållande av studiebidrag synes mig böra fordras, att eleven har högsta betyget i uppförande, dock att möjlighet bör finnas att med hänsyn till särskilda omständigheter lämna studiebidrag även till elev, som fått betyget sänkt.

Vad beträffar de behovsprövade stipendierna böra dessa liksom hittills vid läroverken och därmed jämförliga skolor utgå först från och med andra klassen av fyraåriga och tredje klassen av femåriga realskolor eller motsvarande klasser i jämförliga skolor samt utdelas efter prövning av elevens studielämplighet. Skolöverstyrelsens förslag att stipendier undantagsvis skulle kunna utgå även i lägre klasser kan jag sålunda icke biträda. I likhet med vad som nu är fallet i fråga om läroverksstipendierna torde maximumbeloppet 75 kronor per månad böra få överskridas för särskilt begåvad elev med påtagligt stort behov av stöd för studiernas fullföljande.

Till den andra stipendiekategorien — elever i skolor med kurslängd om minst fyra månader men ej två år — har studielänenämnden fört vissa anstalter för yrkesundervisning, skolor för tandsköterskor, folkhögskolor, lantmannaskolor, lanthushållsskolor och vissa andra skolor inom lantbruksundervisningen samt skogsskolor. Jag har ingen erinran mot förslaget men anser, att till denna kategori bör av skäl, som anförts av lantbruksstyrelsen, hänföras den praktisk-teoretiska ettårskursen vid mejeriskolan i Alnarp. I konsekvens med vad jag med hänsyn till penningvärdets förändring förordat beträffande inackorderingsbidragen vid läroverken m. fl. läroanstalter böra de föreslagna studiebidragen för inackordering höjas från 25 respektive 40 kronor per månad till 30 respektive 50 kronor, varigenom studiehjälpen i högsta behovsklassen skulle uppgå till 105 respektive 125 kronor per månad, vilket sistnämnda belopp är 10 kronor lägre än i första stipendiekategorien.

Beträffande resebidragen för inackorderad elev med behovsprövat stipendium har studielänenämnden föreslagit, att bidragen skulle utgå endast för resor till närmaste skola, som meddelar den önska de utbildningen. Från representanter för folkhögskolorna och lantbruksundervisningen har påyrkats, att denna begränsning i rätten till resebidrag icke skulle finnas. Jag anser emellertid, att bestämmelsen, som nu gäller för läroverken och där den icke lämpligen kan slopas, bör vara densamma för alla elevkategorier och därför behållas. Dock bör föreskrift meddelas, att den stipendieutdelande myndigheten äger rätt att medgiva resebidrag även för resor till annan skola än den närmaste, om skäl därtill äro. Sådana skäl kunna t. ex. vara, att närmaste skola icke har plats för eleven eller att han önskar bevista en s. k. rörelseskola. Antalet enkla resor torde i denna stipendiekategori kunna begränsas till av studielänenämnden föreslagna fyra resor per år, vilket tillstyrkts av företrädare för berörda skolor.

I ett fåtal skolor inom denna kategori ha vissa elever, såsom framhållits i några yttranden, kostnader för dagliga resor och måltider under skoltiden. Att emellertid för dessa elevers skull föreskriva, att studiebidrag för resor och måltider skall utgå för hela stipendiekategorien, synes mig knappast motiverat. Det torde få anförtros åt den stipendieutdelande myndigheten att i särskilda fall bevilja studiebidrag för sagda ändamål efter vanliga normer.

Vad slutligen den föreslagna tredje stipendiekategorien — kurser kortare än fyra månader — beträffar anser jag i likhet med studielänenämnden, att studiehjälpen kan begränsas till behovsprövade stipendier på högst 75 kronor i månaden. Bland de av nämnden i denna kategori upptagna kurserna finnas emellertid sådana heldagskurser, som kunna ha längre kurstid än fyra månader. I sådant fall böra de givetvis erhålla studiehjälp enligt bestämmelserna för den andra stipendiekategorien. Kurser av detta slag kunna exempelvis vara elektriska installatörskurser av B-typ och kurser för inträdessökande till teknisk fackskola.

Enligt studielänenämndens förslag skola vid lantbruksskolor och mejeriskolor utgå utbildningsbidrag å 200 kronor per år utan behovsprövning och stipendier å högst 300 kronor per år efter behovsprövning. Dessa belopp torde med hänsyn till penningvärdets förändring böra höjas till 240 kronor, respektive 360 kronor. Utbildningsbidraget till ladugårdsförmansskurser, vilket föreslagits utgå med 500 kronor per kurs utan behovsprövning, torde av samma skäl böra höjas till 600 kronor.

Vid beräkningen av de behovsprövade stipendiernas storlek anser studie-

länenämnden, att hänsyn bör tagas till antalet av stipendiatens syskon under 18 år utan egen deklarationsskyldig inkomst. Jag delar nämndens uppfattning. Däremot kan jag icke biträda nämndens förslag, att förmögenhet, bestående av bland annat fastighet, skulle ha mindre inverkan på stipendiebeloppets storlek än annan förmögenhet. De av nämnden framlagda beräkningstabellerna böra emellertid omräknas med hänsyn till penningvärdesförändringen och 1951 års fastighetstaxering.

Såsom förutsättning för att stipendier av statsmedel skola kunna utgå till eleverna vid andra än statliga läroanstalter (kurser) synas för närvarande regelmässigt gälla, att läroanstalten står under tillsyn av statlig myndighet. Därutöver kräves i åtskilliga fall, att läroanstalten (kursen) är statsunderstödd. I fråga om de nu gällande principerna i berörda avseenden ifrågasätter jag icke någon ändring. Jämväl studielån bör kunna utgå till äldre, stipendieberättigade elever, vilka med hänsyn till försörjningsplikt eller andra särskilda skäl ha behov av förstärkt studiehjälp.

Vad beträffar frågan om studiehjälpens administration tillstyrker jag studielänenämndens förslag, att beslutanderätten i fråga om studiebidragen anförtros åt vederbörande rektorer (föreståndare). Däremot delar jag riksräkenskapsverkets mening, att den föreslagna centraliseringen till statskontoret av utanordningen av medel till dessa bidrag icke bör genomföras.

Studielänenämnden har föreslagit, att administrationen av studielån och behovsprövade stipendier skulle anförtros åt en central myndighet, studiehjälpsnämnden. De skäl, som anförts för denna centralisering av studiehjälpsverksamheten, synas mig i och för sig vägande. Jag är emellertid icke beredd att föreslå en nämnd med den omfattande verksamhet, som utredningen förutsatt, utan dessa studiehjälpsärenden torde tills vidare i huvudsak böra handläggas av samma myndigheter som hittills. Samtliga ärenden rörande studielån böra sålunda handhavas av studielänenämnden, som dock lämpligen bör benämnas studiehjälpsnämnden. Av praktiska skäl torde till denna nämnd i regel böra överföras de studiehjälpsärenden, som avse både studielån och stipendier åt samma elever. På grund av sin karaktär av specialmyndighet i fråga om studiehjälp och med hänsyn till sin sammansättning av representanter för det allmänna och fackmän från olika skoltyper bör studiehjälpsnämnden vara det sammanhållande och ledande organet för studiehjälpen och i nära samarbete med de andra stipendiemyndigheterna uppdraga de principer, som skola vara gemensamma för alla studiehjälpskategorierna.

Beräkning av kostnaderna för den av studielänenämnden föreslagna studiehjälpen med de av mig förordade ändringarna har på min anmodan verkställts inom studielänenämnden. Härvid har ansetts lämpligt att grunda beräkningen på den förutsättningen, att det nya systemet tillämpades under budgetåret 1952/53. Kostnaderna för studiebidrag och stipendier ha därvid beräknats till sammanlagt 29 000 000 kronor, varav 17 200 000 kronor för elever vid läroverken m. fl. högre läroanstalter, 2 900 000 kronor för elever vid folkhögskolor, 1 000 000 kronor för elever vid tekniska fackskolor och andra fackutbildningsanstalter, 6 400 000 kronor för elever vid kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning samt 1 500 000 kronor för elever vid anstalter för lantbruksundervisningen m. m. Totalsumman 29 000 000 kronor överstiger med i runt tal 4 000 000 kronor summan av de anslag till stipendier, som för samma elevgrupper äskats i 1952 års statsverksproposition.

För studielån skulle behövas medel från allmänna studielånefonden och anslag å kapitalbudgeten av den storlek, att lån kunde utdelas med omkring 7 000 000 kronor, vilket är i runt tal 2 500 000 kronor mer än vad som beräknats stå till förfogande för utdelning vid bifall till i 1952 års statsverksproposition framlagt förslag om kapitalinvestering för budgetåret 1952/53 i nämnda fond.

Det av mig nu förordade systemet för studiehjälpen torde böra tillämpas från och med budgetåret 1953/54, dock ej vid sådana utbildningskurser, som påbörjats redan före budgetårets ingång.

Utskottet.

Utskottet vill inledningsvis framhålla, att utskottet delar i huvudsak den principiella uppfattning rörande studiehjälpens utformning, varåt departementschefen givit uttryck. Utskottet förutsätter emellertid, att den stipendieutdelande myndigheten må äga rätt att, i vad avser den nuvarande realskolans (motsvarande skolformers) lägre klasser inom ramen för stipendieutmätningen, göra de jämkningar med avseende å stipendiebeloppen, som i de särskilda fallen kunna befinnas lämpliga.

Med anledning av Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag får utskottet erinra därom, att enhetsskolans framväxt kommer att ställa statsmakterna inför särskilda problem på det område, som beröres av studiehjälpen. Utskottet saknar likväl anledning att i förevarande sammanhang uttala sig i fråga om de riktlinjer, efter vilka ifrågavarande problem lämpligen synas böra lösas. Dessa frågor torde nämligen — såvitt utskottet kan bedöma — inom en nära framtid i samband med andra enhetsskolan berörande spörsmål komma att underställas riksdagens prövning. Utskottet vill dock redan nu framhålla, att utskottet hyser den principiella uppfattningen att den studiehjälp, som kan komma till stånd i enhetsskolan, icke bör ställa enhetsskolan i ett sämre läge än med enhetsskolan jämförbara skolformer, varvid utgående skolsociala förmåner givetvis böra beaktas.

Enligt utskottets mening föreligga betydande svårigheter att överblicka konsekvenserna av det i förevarande proposition framlagda förslaget angående studiehjälpsverksamheten både med avseende å dess framtida ekonomiska innebörd för statsverket och dess inverkan på rekryteringen av de olika, studiehjälpen omfattande skolorna och utbildningsanstalterna. Utskottet förutsätter emellertid att, sedan närmare erfarenhet vunnits angående systemets praktiska verkningar, grunderna för studiehjälpen komma att bliva föremål för omprövning i vad rör såväl omfattningen och utformningen av den föreslagna stipendiegivningen som avvägningen av stipendiebeloppen med hänsynstagande till skäligen rättvisesynpunkter och de ekonomiska möjligheter, som stå samhället till buds. Utskottet finner för sin del icke uteslutet, att låneformen härvid kan befinnas böra i ökad utsträckning komma till användning, särskilt i vad gäller studier utöver

det nuvarande realskolestadiet, som leda till utbildningsbanor, ägnade att förskaffa vederbörande en ekonomiskt sett starkare ställning.

Vad departementschefen föreslagit med avseende å studiehjälpsverksamhetens uppläggning och utformning vid olika skolor och utbildningsanstalter har icke givit utskottet anledning till erinran. Utskottet är därför icke berett att tillstyrka bifall till vad i motionerna I: 480 och II: 656 samt II: 673 påyrkats beträffande storleken av studiebidragen till elever vid vissa utbildningsanstalter, ej heller till det i sistnämnda motion framställda yrkandet om höjning av studielånens maximibelopp till 4 000 kronor för år.

I motionen II: 673 har vidare föreslagits, att stipendiemöjligheterna skulle kvarstå för elever vid de tekniska läroanstalterna, handelsgymnasiernas ettåriga kurser och övriga tekniska fackutbildningsanstalter. Utskottet får erinra om att departementschefen förordat, att dessa elever även i fortsättningen böra kunna erhålla, förutom studielån, behovsprövade stipendier å högst 75 kronor per månad. Då vad i motionen — såvitt nu är i fråga — påyrkats alltså kommer att i huvudsak bliva tillgodosett genom den ståndpunkt departementschefen intagit, avstyrker utskottet bifall till ifrågavarande motionsvis framställda förslag. I nyssnämnda motion har även hemställts, att elever vid aftonkurser vid läroanstalter under statligt inseende skola vara stipendieberättigade. I likhet med studielånenämnden, de i ärendet hörda myndigheterna och departementschefen anser utskottet studielån här vara den lämpliga formen av studiehjälp och finner sig alltså icke böra biträda motionärernas berörda yrkande.

I motionerna II: 671 och II: 673 har förslag framställts om att elever vid folkhögskolor skola erhålla resebidrag även för beivrande av annan folkhögskola än den närmast belägna. I motionen II: 672 har samma yrkande framställts, dock utvidgat att omfatta jämväl vissa yrkesskolor och vissa av lantbruksundervisningens skolor. Departementschefen har beträffande denna fråga ansett, att föreskrift borde meddelas om att den stipendieutdelande myndigheten skulle äga rätt att medgiva resebidrag även för resor till annan skola än den närmaste, om skäl därtill föreläge. Sådana skäl kunde enligt departementschefen t. ex. vara att närmaste skola icke hade plats för eleven eller att han önskade bevista en s. k. rörelseskola. Utskottet vill med anledning av motionerna understryka detta departementschefens uttalande och tillägga, att enligt vad utskottet under hand inhämtat det av departementschefen angivna förfarandet torde stå i överensstämmelse med den praxis, som hittills tillämpats av studielånenämnden i jämförliga fall. Utskottet avstyrker därför bifall till vad i nämnda motioner i berörda avseende påyrkats.

I motionerna I: 480 och II: 656 har förslag jämväl framlagts om att elever vid samtliga kurser vid folkhögskolorna skola erhålla studiebidrag, oavsett kurstidens längd. Med anledning härav får utskottet — under erinran om att vid vissa folkhögskolor förekomma mer än två årskurser —

framhålla, att det bör få ankomma på den stipendieutdelande myndigheten att taga hänsyn till de olika folkhögskolekursernas inbördes sammanhang och anpassa stipendiesystemet med beaktande härav.

I nyssnämnda motioner har vidare påyrkats att möjlighet borde givas åt den centrala myndighet, som skulle utdela stipendierna, att taga nödig hänsyn till de elever som hade en från hemmet skild ekonomi. Enligt vad utskottet har sig bekant har i praktiken redan nu dylik hänsyn tagits, och utskottet förutsätter, att så även i fortsättningen kommer att äga rum.

Under åberopande av vad utskottet sålunda anfört och då vad departementschefen i övrigt i förevarande sammanhang uttalat och föreslagit icke föranlett någon annan erinran från utskottets sida än att bland utbildningsanstalter med lånerätt för eleverna bör upptagas jämväl Luleå förskoleseminarium, hemställer utskottet,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts ifrågasvarande proposition samt med avslag å motionerna I: 480 och II: 656, II: 671, II: 672 och II: 673, i den mån de i motionerna framställda yrkandena icke blivit tillgodosedda genom vad utskottet ovan anfört, godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 4 april 1952 förordade grunder för studiehjälpen vid allmänna läroverk m. fl. läro- och utbildningsanstalter.

Stockholm den 2 december 1952.

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Iwar Anderson, Näsgård, fröken Andersson, herrar Leander, Gillström, Eric Ericson, Näsström, Sundelin, Bergh, Hesselbom, Erik Gustaf Andersson, Söderquist och Nils Theodor Larsson; samt

från a n d r a kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Ward, Malmberg i Skövde, Andersson i Malmö, Boman i Kieryd, Mårtensson i Uddevalla, Wallentheim, Svensson i Ljungskile, Staxäng, Åkerström, Johansson i Mysinge, Hoppe, Onsjö, Gustafsson i Stockholm och Gustafsson i Skellefteå.

Reservation

av herr *Malmberg* i Skövde.
